

ВПЛИВ ВОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РАКОПОДІБНИХ

Горчанок А.В.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри

Рожков В.В.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри

Поротікова І.І.

асистент кафедри водних біоресурсів та аквакультури
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Ракоподібні – це стенотермні, стенобатні тварини, які особливо чутливо реагують на водневий показник середовища. Для існування ракоподібних як в природних, так і в штучних умовах головною вимогою є наявність води належної якості. Вищі ракоподібні мешкають в ріках, озерах, ставках на глиняному або піщаному дні з береговою смугою, де обов'язково повинні існувати планктонні організми та водна рослинність, сприяють самоочищенню водойм (Novitsky, 2016). Незважаючи на невагаєливість ракоподібних до умов існування, вони є зникаючим компонентом водних екосистем, тому що більшість із них знаходяться в депресивних умовах внаслідок антропогенного забруднення різноманітного походження (Marenkov, 2017).

Серед вищих раків найбільш різноманітними є десятиногі (Decapoda) раки, до яких відносять річкових раків, креветок, крабів. Дрібні ракоподібні (Cladocera), розмножуються у величезній кількості, в природних та штучних умовах і служать кормом для молоді та дорослих риб. Ними харчуються багато водних тварин, і навіть такі великі, як вусаті кити. Багато з них очищають воду, поглинаючи органічні залишки (Hubanova, 2019, Novitskyi, 2020).

В раціон живлення їх входять всі групи гідробіонтів: від водоростей до бентосних організмів, які містять в собі вапняк та сприяють утворенню панцирів. При наявності розвинених харчових ланцюгів в організмі ракоподібних прискорюється обмін речовин, збільшується кількість кальцію, що має значний вплив на формування скелету тварин. Водне середовище для нормального існування ракоподібних повинно відповідати визначеним вимогам. Однією з головних є стан води. Біологічно повноцінною вважається вода, що містить не тільки всі солі й мікроелементи, але також білки, ферменти, вітаміни й інші продукти життєдіяльності гідробіонтів. Істотне значення для формування якості води має виділення в неї гідробіонтами протеолітичних ферментів; чим вище протеолітична активність води, тим швидше протікають процеси її самоочищення. Оптимальна кількість розчиненого кисню в природних умовах для нормальної життєздатності раків є 7-7,5 мг/л.

Сучасний гідроекологічний стан водойм сприяє стрімкому розвитку в світі аквакультури, яка передбачає розведення і вирощування промислових видів

гідробіонтів в контрольованих умовах, є перспективним напрямком, що сприяє розширенню різноманіття біопродукції. Річкові раки та прісноводні креветки є цінними об'єктами вирощування в прісноводних господарствах багатьох країн світу.

Серед десятиногих ракоподібних більш розповсюдженими є широкопалый рак, який цінується значно вище за своїми смаковими якостями, а також завдяки більшій кількості м'яса в лещатах, та довгопалый рак. Разом з тим, довгопалый раки мають досить високі показники по виходу їстівних частин тіла. Раки можуть мешкати у водоймах з літніми температурами не нижче 15 °С. Довгопалый рак більш теплолюбний і менш вимогливий до кисневого і температурного режиму, ніж широкопалый. Останній населяє глибокі і прозорі місця водойм з відносно стабільними умовами середовища. Довгопалый рак мешканець рівнинних річок, затонів і проточних озер. В аквакультурі надають перевагу довгопалому раку клешні якого кілька сплюснені, пальці щільно змикаються за відсутністю виїмки між ними. Обидва види є індикаторами екологічного стану водойми і швидко реагують на несприятливі зміни в ньому.

За гідрохімічного складу водойми по утриманню раків відносяться до гідрокарбонатно-кальцієвих. Кількість кальцію в воді має для раку велике значення. Активна реакція води повинна підтримуватися від нейтральної до слаболужної. Великої шкоди раковедення також завдає іржаво-плямиста хвороба. Вона проявляється у вигляді чорно-коричневих плям на панцирі. При цьому захворюванні спостерігається масова загибель раків. Переносниками інфекції можуть бути риби, водоплавні птахи. Ефективні заходи боротьби з перерахованими захворюваннями не розроблені. Для нерозповсюдження хвороб на нові водойми проводять утилізацію хворих і загиблих особин з встановленням карантину.

Поряд з хворобами великий відхід поголів'я раків може відбуватися в період линьки. Завдяки твердому панциру величина раку до линьки залишається незмінною, відбувається лише збільшення маси. Перед линянням під старим покровом раку утворюється новий, м'який панцир. Процес линьки полягає в скиданні старого панцира. Він протікає в різний термін - від 5 хв до 24 год. Затвердіння нового панцира відбувається в період 6-10 діб. У період линьки рак безпорадний і особливо страждає від нападу ворогів і своїх побратимів, що не вступили в стадію линьки. Ворогами раку є: хижа риба, видра, водяний шур, водоплавна птиця. Під час линьки його можуть споживати жаби, вужі та всеїдні риби. Перша линька, в якій беруть участь одні самці, зазвичай настає в червні-липні, друга в серпні-вересні; в цей період линяють особини обох статей. Самки линяють після того як вони звільняються від ікри і припиняють турботу про потомство. Зовнішні відмінності самок і самців полягають перш за все відмінностями в масі і формі тіла. У самців довші і могутні клешні, у самок більш широке черевце.

Із-за забруднень, які надходять у водосховище чи створюються в ньому в результаті внутрішньо водних процесів, істотно змінюються фізико-хімічні показники водної маси та донних відкладень, що відбивається на якості води як середовища існування ракоподібних та викликає трансформацію гідробіоценозів

в цілому (Panchishnyy, 2020). Візуальні спостереження за раками під час проведення лабораторних експериментів вказують на те, що додавання синтетичних забруднювачів у воду у дозі 2,0 г / л не змінює поведінку тварин. Фатальна доза поверхнево-активних препаратів для раків - 2,5 г/л. Наявність інсектицидів має найбільш негативний результат вплив на раків. Крім того, додавання фунгіциду у водне середовище із раками викликає масову загибель особин при концентрації 5 г / л. Амоній нітрат, суперфосфат та сульфат калію мали смертельну дію на раків у концентраціях 0,4, 0,6 та 0,5 г / л відповідно. Вище сказане ще раз підтверджує факт, про вимогливість ракоподібних до гідрохімічних та екологічних умов існування.

Список літератури

Губанова Н.Л. Формування зообентосу на різних ділянках Дніпровського (Запорізького) водосховища. *Agrology*, 2019, 2 (3), 156-160

Marenkov, O. M., Holovoborodko, K. K., Voronkova, U. S., & Nesterenko, O. S. (2017). Impact of ions of zinc and cadmium on body weight, fertility and condition of the tissues and organs of *Procambarus virginalis* (Decapoda, Cambaridae). *Regulatory Mechanisms in Biosystems*, 8(4), 628–632. doi:10.15421/021796

Novitsky R., Son M. The first records of Marmorkrebs [*Procambarus fallax* (Hagen, 1870) f. *virginalis*] (Crustacea, Decapoda, Cambaridae) in Ukraine. *Ecol. Mont.*, 5, 2016, 44-46

Novitskyi, R. O., Khristov, O. O., Hubanova, N. L., Horchanok, A. V., Prysiazhniuk, N. M., & Porotikova, I. I. (2020). Продукція зоопланктону на окремих ділянках каналу «Дніпро-Донбас». *Theoretical and Applied Veterinary Medicine*, 8(2), 96-100. <https://doi.org/10.32819/2020.82013>

Panchishnyy, M. O., Shcherbak, O. V., Bazaeva, A. V., Novitskyi, R. O. (2020). Biological peculiarities of the cultivation of narrow-clawed crayfish *astacus leptodactylus* Eschscholtz, 1823 (Crustacea, Decapoda). *Agrology*, 3(2), 92–97. doi: 10.32819/020012